

Od Ameryki Łacińskiej do Gwinei Równikowej

TOŻSAMOŚĆ | GRANICE | NARÓD

Od Ameryki Łacińskiej do Gwinei Równikowej

TOŻSAMOŚĆ | GRANICE | NARÓD

redakcja naukowa

Maja Biernacka

Wydawnictwo Naukowe
SCHOLAR
Warszawa
2017

Recenzja:

prof. dr hab. Wiesław Dobrzycki

Redaktor prowadzący:

Michał Zgutka

Redakcja i korekta:

Jerzy Lewiński

Projekt okładki:

Maryna Wiśniewska

Ilustracja na okładce: Fotolia / niciak

Copyright by Wydawnictwo Naukowe Scholar Sp. z o.o., Warszawa 2017

Publikacja dotowana przez Uniwersytet w Białymstoku

ISBN 978-83-7383-877-2

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa

tel./fax 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: *Mercurius*

Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii, Marki

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	9
Rozdział I. Od geografii fizycznej do konstrukcji symbolicznych, czyli o mnogości Ameryk (<i>Maja Biernacka</i>)	15
1. Ameryka Łacińska. Od Rio Grande do Ziemi Ognistej	18
2. Ameryka Południowa i Centralna, czyli gdzie?	19
3. Problem z Mezoameryką. Między archeologią a programami rozwojowymi .	21
4. Ameryka Łacińska, czyli o nowej ramie symbolicznej schyłku epoki kolonializmu	22
5. Ameryka Hiszpańska. Od monokulturowości do kontestacji	27
6. Po cóż w książce Brazylia? Luzoameryka i Luzofonia	30
7. Iberoameryka i współczesna instytucjonalizacja terminu	33
8. Wykraczając poza kontynent. Dlaczego Gwinea Równikowa?	35
Literatura cytowana	36
Rozdział II. Studia nad granicami i pograniczami w Ameryce Łacińskiej (<i>Wojciech Opiola</i>)	44
1. Uwarunkowania geopolityczne badań nad granicami w Ameryce Łacińskiej	45
1.1. Relatywnie niski poziom napięcia w stosunkach międzynarodowych między państwami regionu	45
1.2. Znaczenie geopolityczne Przesmyku Panamskiego	47
1.3. Siła oddziaływania granicy meksykańsko-amerykańskiej	48
1.4. Kolonialny rodowód granic państwowych w regionie	49
2. Zmiany funkcji granic i inicjatywy integracyjne w Ameryce Łacińskiej	49
3. Aktualne kierunki i podejścia badawcze	50
3.1. Kwestia bezpieczeństwa i ochrony granic	52
3.2. Polityka migracyjna	52
3.3. Socjologia i antropologia pogranicza	53

3.4. Ekonomiczne konsekwencje istnienia i zmian funkcji granic	54
3.5. Ochrona środowiska naturalnego	54
Podziękowania	56
Literatura cytowana	56
Rozdział III. Rasa i etniczność w procesach formowania narodów w Ameryce	
Hiszpańskiej (<i>Anna Kaganiec-Kamieńska</i>)	61
1. Rasa w epoce kolonialnej	62
1.1. Porządek społeczny	62
1.2. Różnice w postrzeganiu rasy w koloniach hiszpańskich	65
1.3. Dyskurs elit latynoamerykańskich na temat rasy	
na początku XIX w.	66
2. Naród, czyli kto? Ideologie rasowe od uzyskania niepodległości	
do lat 20.–30. XX w.	67
2.1. Idee pozytywizmu i ich znaczenie w regionie	67
2.2. „Ulepszanie” populacji i polityka integracji imigrantów	69
3. Rewizja poglądów na temat rasy	71
3.1. Indygenizm	71
3.2. Dwukulturowość jako podstawa tożsamości narodowej	72
3.3. Integracja ludności czarnoskórej. Przykład Kuby	73
4. Zakończenie	74
Literatura cytowana	74
Rozdział IV. Mobilizacja ludów rdzennych Ameryki Łacińskiej na przykładzie	
konfliktu Mapuczów z rządem Chile (<i>Dorota Morel</i>)	78
1. Dekolonizacja ruchów społecznych w Ameryce Łacińskiej	79
1.1. Rozwój ruchów społecznych w Ameryce Łacińskiej	81
1.2. Aktywność ludności rdzennej w Ameryce Łacińskiej	84
2. Konflikt Mapuczów z rządem chilijskim	87
2.1. Mapuczowie przed konkwistą i w okresie kolonialnym	87
2.2. Mapuczowie w niepodległym Chile	89
2.3. Aktywność Mapuczów w XX w. (do transformacji demokratycznej	
w 1989 r.)	90
2.4. Organizacja Mapuczów po transformacji demokratycznej	
i początek współczesnego konfliktu	91
2.5. Konflikt Mapuczów z rządem chilijskim w XXI w.	95
2.6. Specyfika współczesnego ruchu Mapuczów	98
Literatura cytowana	100
Rozdział V. W poszukiwaniu lepszego jutra. Hiszpańska emigracja	
do Ameryki Łacińskiej (<i>Anna Bartnik</i>)	106
1. Zarys historii migracji z Hiszpanii do Ameryki Łacińskiej	107
2. Dwudziestowieczne prądy migracyjne w świecie hiszpańskojęzycznym	111
3. Emigracja hiszpańska do Ameryki Łacińskiej dziś	113
Literatura cytowana	117

Rozdział VI. O przekraczaniu granic rasowych oraz splącaniu historycznego długu. Spotkania Brazylii z Afryką (<i>Monika Sawicka</i>)	121
1. Mit demokracji rasowej i jego dekonstrukcja	122
1.1. Rasa i początki brazylijskiej państwowości	122
1.2. Hybrydowość tożsamości w ujęciu brazylijskich teoretyków	124
1.3. Brazylijski raj rasowy? Sytuacja ludności czarnoskórej w połowie XX w.	126
1.4. Współczesne zjawisko kulturowego wybielania	128
2. Afryka i Afrobrazylijczycy w brazylijskim dyskursie prezydenckim	130
2.1. Afryka i Afrobrazylijczycy jako podmioty podporządkowane	131
2.2. Historyczny dług Brazylii wobec Afryki	132
2.3. „Ocean, który stał się rzeką”. Powiązania kulturowe Brazylii i Afryki	134
3. Brazylijskie inicjatywy gospodarcze i rozwojowe w Afryce	136
4. Polityka rasowa w Brazylii	137
5. Debata nad brazylijskością na początku XXI w.	139
5.1. Zbliżenie Brazylii z Afryką?	139
5.2. Dwie wizje akcji afirmatywnej. Spory akademickie wokół polityki rasowej w Brazylii	140
5.3. Możliwe konsekwencje polityki rasowej	143
6. Rasa a pozycja społeczno-ekonomiczna w Brazylii	144
Literatura cytowana	148
Rozdział VII. Gwinea Równikowa jako symboliczna przestrzeń dialogu. Afrohiszpański projekt tożsamościowy (<i>Renata Díaz-Szmidt</i>)	155
1. „Lata ciszy” – postkolonialna dyktatura Francisca Macíasa (1968–1979)	156
2. Aktualna dyktatura. Rządy Teodora Obianga	157
3. Reinterpretacja hiszpańskiej spuścizny kolonialnej jako szansa na pokonanie postkolonialnej traumy	158
4. Rywalizacja imperiów europejskich i początek hiszpańskiej obecności w Afryce	159
5. Hiszpański kolonializm i hispanizacja Gwinei Równikowej	162
6. Koncepcja <i>hispanidad</i> w Gwinei Równikowej	169
7. Wykraczając poza <i>hispanidad</i> – pytanie o wyznaczniki gwinejskiej tożsamości narodowej	172
8. <i>Africanidad</i> jako poszukiwanie jedności w różnorodności i szansa na nową tożsamość	174
9. Afrohiszpańskość jako komponent narodowej koncepcji gwinejskości	178
Literatura cytowana	180
Indeks rzeczowy (<i>Maja Biernacka</i>)	183
Spis rycin i tabel	187